

Uluslararası Afet Hukuku: Gelişimi, Amaçları, Kapsamı, Eleştirileri

Kıvanç DEMİRCİ*

Veysel ERAT**

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. kivancdemirci4@gmail.com,
ORCID: 0000-0001-6598-6673.

** Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. verat@beu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-0735-5432

Makale Geliş Tarihi: 31 Mart 2023 **Makale Kabul Tarihi:** 20 Eylül 2023

Atıf önerisi: Demirci, Kıvanç ve Veysel Erat. “Uluslararası Afet Hukuku: Gelişimi, Amaçları, Kapsamı, Eleştirileri.” *Ankara Barosu Dergisi* 81, (Deprem Özel Sayısı-I Kamu Hukuku Ekim 2023): 49-71.

DOI: 10.30915/abd.1380903

ULUSLARARASI AFET HUKUKU: GELİŞİMİ, AMAÇLARI, KAPSAMI, ELEŞTİRİLERİ

ÖZ

Afet; canlı yaşamını durduran veya kesintiye uğratan, yerel kaynaklarla mücadele etmenin mümkün olmadığı, can ve mal kayıpları meydana getiren doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olaylar olarak tanımlanmaktadır. Dünya genelinde yaşanan afetler sayı ve şiddet bakımından günden güne artış göstermekle birlikte teknolojik, askeri ve sosyolojik gelişmeler de afet tiplerini çeşitlendirerek kriz yönetimini zor hale getirmiştir. Afetlerin yıkıcı etkilerinden kaynaklanan can ve mal kayıplarını en aza indirmek amacıyla ulusal ve uluslararası çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Afet kaynaklı kriz durumlarına müdahale süreçlerindeki bürokratik engelleri aşma, acil durum koordinasyonunu etkin kılma, afet hukukundan kaynaklı sorumluluk standartlarını belirleme amaçlarıyla kabul edilen Uluslararası Afet Hukuku (IDRL) da bu çalışmalar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, IDRL'nin gelişim süreçleri, hedefleri ve mevcut yapısına ilişkin eleştirilerin açıklanması çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Araştırmada IDRL'nin; risk analizi, kurumlararası koordinasyon ve uluslararası afet hukukunu standartlaştırması konularında önemli ilkeler içerdiği; etkin bir şekilde uygulanması durumunda toplumsal afet direncini artıracığı sonucuna ulaşılmıştır. Esnek hukuk normlarını içermesi, yardımcı aktör mekanizmasını ilkeler arasında detaylı bir şekilde ele alması, kabul edilen hükümlerin iç hukuka aktarılmasında yetersiz kalması gibi durumlar uyum düzeyini ve etkinliği düşüren nedenler arasında sıralanmıştır.

Anahtar kelimeler:

afet

afet direnci

uluslararası afet hukuku

INTERNATIONAL DISASTER LAW: DEVELOPMENT, OBJECTIVES, SCOPE, CRITICISMS

ABSTRACT

Disaster: It is defined as natural, technological, and human-induced events that stop or interrupt living life, which it is not possible to fight with local resources, and that cause loss of life and property. Although the number of disasters experienced around the world is increasing day by day in terms of number and violence, technological, military, and sociological developments have also diversified the types of disasters and made crisis management difficult. In order to minimize the loss of life and property caused by the destructive effects of disasters, various activities are carried out in the national and international arena.

International Disaster Law (IDRL), which was adopted with the aim of overcoming bureaucratic obstacles in the response processes to disaster-related crisis situations, making emergency coordination effective, and determining the responsibility standards arising from disaster law, is among these studies. In this context, the main purpose of the study is to explain the criticisms regarding the development processes, objectives, and current structure of IDRL.

In the research, IDRL; contains important principles in risk analysis, inter-agency coordination, and standardization of international disaster law; It was concluded that if implemented effectively, it would increase social disaster resistance. Situations such as including flexible legal norms, considering the auxiliary actor mechanism in detail among the principles, and insufficient transfer of the accepted provisions to domestic law are listed among the reasons that reduce the level of compliance and efficiency.

Keywords:

disaster

disaster resilience

international disaster law

GİRİŞ

Canlı yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelen afetler; kentleşmenin, teknolojik altyapının, yaşanan coğrafyaların ve insan nüfusunun artması nedeniyle daha yıkıcı hale gelmeye başlamıştır. Kâr amacı gütmeyen bir kurum olarak 1973 yılında kurulan ve dünya genelinde en geniş afet veri tabanlarından birisine sahip olan Afet Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi'nin verilerine göre; 1950 ile 1980 yılları arasında meydana gelen afetler nedeniyle yaklaşık 559 bin insanın hayatını kaybettiği, 168 bin insanın yaralandığı, 4,5 milyon insanın evsiz kaldığı görülmektedir.^[1] 1980-1999 yılları arasında meydana gelen 4.212 afet olayında ise yaklaşık olarak 1.19 milyon insan hayatını kaybetmiş, üç milyardan fazla insan etkilenmiş ve yaklaşık 1,63 trilyon dolar değerinde zarar ortaya çıkmıştır.^[2] 2000-2019 yılları arasında ise 1,23 milyon insanın hayatını kaybettiği 7,348 afet olayı kayıtlara geçmiştir.^[3] Kayıtlara geçen bu veriler küresel afet risklerinin artış eğiliminde olduğunu insan hayatına ciddi zararlar verdiğini göstermektedir.

Kamu, özel ve sivil paydaşlar, doğal ve insan kaynaklı afetlerin sosyoekonomik hayat üzerinde meydana getirdiği bu olumsuz etkilerle mücadelede yoğun çabalar göstermektedir. Bu kapsamda 20. yüzyıl ve sonrası süreçte; deprem, salgın hastalıklar, sel, kuraklık, iklim değişikliği gibi yıkıcı etkiler gösteren ve günden güne çeşitlenen küresel kriz durumlarına karşı uluslararası mevzuat geliştirme çalışmaları hız kazanmıştır.^[4] Diğer bir ifadeyle, büyük ölçekli afetler karşısında ulusal düzeydeki çalışmalar ve ulusal afet hukuku yeterli gelmediği için uluslararası düzeyde bir afet hukuku alanının geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Hem ulusal hem de uluslararası afet hukuku, afetlerle mücadelede önemli bir araçtır. Bu hukukun temel amacı, devletlerin ve uluslararası kuruluşların bir araya gelerek afetleri her aşamada etkili bir şekilde yönetmektir.

[1] “Natural Disasters,” Our World In Data, erişim 21 Haziran 2023, <https://ourworldindata.org/natural-disasters>.

[2] Our World In Data, “Natural Disasters.”

[3] CRED, *Human Cost of Disaster An Overview of the Last 20 Years 2000-2019*, (Brussels: United Nations, 2020), 6.

[4] Fatma Neval Genç, *Afet Yönetimi*, (Ankara: Nobel, 2021), 85.

Çalışmanın konusunu, son yıllarda geliştirilen önemli uluslararası çabalar arasında yer alan Kızılay ve Kızıllaç Dernekleri tarafından uygulamaya koyulan Uluslararası Afet Müdahale Hukuku (IDRL) oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’de hakkında çok az çalışmanın olduğu IDRL projesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Üç bölüm olarak tasarlanan çalışmanın birinci bölümünde; uluslararası afet hukukunun gelişimi, ikinci bölümde; IDRL projesinin amaç ve kapsamı, üçüncü ve son bölümde ise; IDRL’nin hukuki boşlukları, kendisine yöneltilen eleştiriler ve bu konudaki çeşitli önerilere yer verilecektir.

I. ULUSLARARASI AFET MÜDAHALE HUKUKU: TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Yirminci Yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslararası hukuk, egemen devletler arasındaki ikili yasal düzenlemelerden, uluslararası ilişkilerin tüm alanını kapsayan bir işbirliği sistemine aşamalı olarak evrilmiştir. Devlet yetkisinin eriştiği neredeyse tüm alanlarda ikili ve çok taraflı anlaşmalar akdedilmiş ve kurumsal işbirliğini sağlamak için uluslararası yapılar kurulmuştur. Bununla birlikte teamülde devletlerin işbirliği yapma konusunda genel bir görevi bulunmamaktadır. Devletler işbirliği hedeflerini özgürce seçebilmektedirler. Ancak işbirliği kararı alındıktan sonra anlaşma hukuku genellikle anlaşmanın konusuna uyulmasını ve koordinasyonu şart koşar. Bu, çok sayıda anlaşmanın sağlandığı/sağlanacağı taraflar arasında yardım ve yardımla ilgili haklar ve yükümlülüklerin öngörüldüğü doğal veya insan kaynaklı afet durumları için de geçerlidir.^[5] Afetlere karşı müdahalede uluslararası bir programın oluşturulması fikri, kriz durumlarında insani müdahaleyi kolaylaştırmak amacıyla ortaya çıkmıştır.^[6]

Uluslararası afet müdahale hukuku ya da diğer bir isimlendirilmesiyle uluslararası afet hukuku, genel olarak afetlerden önce, afet sırasında ve afetlerden sonra devletlerin ne yapmaları gerektiği ile ilgilenen yeni bir

[5] Gabriella Venturini, “International Disaster Response Law,” içinde *International Disaster Response Law in Relation to Other Branches of International Law*, ed. Andrea de Guttery, Marco Gestri ve Gabriella Venturini (Hague: Asser Press, 2012), 46.

[6] I.B.R. Supancana, “Conference on Space Law and Space Applications for Disaster Management in the Asia Pacific Region” içinde *International Disaster Response Law, Rules and Principles (IDRL) Programme of the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies* (Chiang Mai: IFRC, 2007), 76.

hukuk alanıdır.^[7] Reinecke, uluslararası afet müdahale hukukunu barış zamanı doğal, teknolojik veya endüstriyel kaynaklı felaketlerin ardından uluslararası insani yardım için belirlenen kurallar ve ilkeler bütünü şeklinde tanımlamaktadır.^[8] Uluslararası insancıl hukuktan farklı olarak uluslararası afet müdahale hukuku, barış zamanında devletler veya diğer kuruluşların sınır ötesi afet yardımı teklif ettiğinde, talep ettiğinde, sağladığında veya kabul ettiğinde meydana gelen afetler için geçerlidir.^[9] De Guttery, Reinecke'nin tanımına afetlerin önlenmesi, afet riskinin azaltılması, risk azaltma anında uygun ortamların hazırlanması gibi önlemlerin de eklenmesi gerektiğini belirtmektedir.^[10]

Tarihsel süreç içinde barış zamanında uluslararası yardım olarak nitelendirilebilecek emsaller olsa da uluslararası risk azaltma çalışmalarının sistematik hale gelmesi on dokuzuncu yüzyılın ortalarında olmuştur. 1851'de Fransa'da bir dizi hastalığın sınır aşan özellik göstermeye başlamasıyla uluslararası sağlık konferansları gerçekleştirmiş, 1869'da, İkinci Uluslararası Kızılhaç Konferansı'nın bir kararında, ulusal Kızılhaç derneklerinin "savaş gibi acil ve organize yardım gerektiren bir kamu felaketi durumunda" yardım sağlama konusundaki rolünü ve delegelerin oy verme hakkını onaylamıştır.^[11] 20. yüzyılın başlarında, acil durum iletişimiyle ilgili özel hükümler içeren

-
- [7] Gökhan Albayrak, "Afetten Etkilenen Devletin İnsani Yardımlara Keyfi Olarak Rıza Göstermemesi Sorunu: Uluslararası Hukuk Açısından Myanmar Nargiz Kasırgası Örneği," *TBB Dergisi* 146, (Haziran, 2020): 61.
- [8] Isabelle Reinecke, "International Disaster Response Law and the Coordination of International Organisations," *The ANU Undergraduate Research Journal*, 2, (Aralık, 2010): 145-46.
- [9] Reinecke, "International," 145-46.
- [10] Andrea de Guttery, "International Disaster Response Law," içinde *Surveying the Law*, ed. Andrea de Guttery, Marco Gestri ve Gabriella Venturini (Hague: Asser Press, 2012), 6.
- [11] "The International Conferences of the Red Cross as a factor for the development of international humanitarian law and the cohesion of the International Red Cross and Red Crescent Movement," ICRC, erişim 22 Haziran 2023, <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/57jmr9.htm>.

çok taraflı telgraf ve telekomünikasyon anlaşmaları kabul edilmiştir.^[12] Uluslararası afet yardımına kapsamlı bir yaklaşım oluşturmak için ilk ciddi girişim Milletler Cemiyeti'nin himayesi altında yapılmıştır.^[13] 1927'de kırk üç Devletin katıldığı bir konferansta, Olay Müdahale Ekibi (Incident Response Unit-IRU)'nin kurulması için gereken sözleşme ve ilgili tüzük kabul edilmiştir. Uluslararası fonları yönetme, afet süreçlerine destek sağlama ve diğer aktörleri koordine etmeyi odağına alan Sözleşme, otuz üye devletin katılımı ile 1932'de yürürlüğe girmiştir.^[14] Ancak sözleşme, üye devletlerden düzenli katkı sağlanamaması, diğer bir ifadeyle fon eksikliği nedeniyle misyonunu hiçbir zaman etkili bir şekilde yerine getirememiş ve 1967'de resmi olarak feshedilmiştir.^[15] IRU'nun başarısızlığından sonra, afet yardımına ilişkin uluslararası hukuk parçalı, çoğunlukla plansız bir şekilde, kurumsal yetkilerin bir dizi aktör arasında paylaşıldığı ve genellikle ikili anlaşmalar aracılığıyla devam etmiştir. Afet yardımına ilişkin kapsamlı bir anlaşma geliştirme fikri, 1980'lerde Birleşmiş Milletler tarafından gündeme getirilse de başarıya ulaştırılamamıştır.^[16]

Dünya genelinde artan felaketler sonrası planlama süreçlerine ilişkin etkin ve tutarlı bir çerçevenin olmaması nedeniyle 2001 yılında IDRL projesine ilişkin çalışmalara başlanmıştır.^[17] İlk olarak uluslararası ve ulusal afet mevzuatı hakkında bilgiler toplanmıştır. Dünya çapında afetlere yönelik vaka çalışmaları hazırlanmış, paydaşların sürece katılımı konusunda teşvik

[12] John W Farnham, "Disaster and Emergency Communications Prior to Computers/ Internet: a Review" *Crit Care* 10, no.1 (Aralık 2006): 2.

[13] Peter Macalister Smith, "The International Relief Union of 1932," *Disasters* 5, no. 3 (Haziran, 1932): 148-50.

[14] "Convention and Statute Establishing an International Relief Union," IFRC, erişim 29 Mart 2023, <https://disasterlaw.ifrc.org/media/1277>.

[15] David Fisher, "The Law of International Disaster Response: Overview and Ramifications for Military Actors," *International Law Studies* 83, (Haziran 2008): 117-18.

[16] Fisher, "The Law," 118.

[17] Victoria Bannon, *International Disaster Response Laws (IDRL) Project Report 2002-2003*, (Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, December 2003), 6-8.

edici çalışmalar gerçekleştirilmiş ve alandaki yasal sorunlar tespit edilmiştir. 2003 yılında toplanan 28. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Konferansı'nda afet müdahale süreçlerinde kullanılmak üzere genelgeçer bir kılavuz hazırlanması konusunda uzlaşa sağlanmıştır. 2006 ve 2007 yıllarında 140'dan fazla hükümet, 40 uluslararası kuruluş, 140 Ulusal Kızılhaç ve Kızılay Derneği'nin katılımıyla düzenlenen forumlar sonucunda IDRL'nin temel ilkelerini içeren taslak hazırlanmıştır. Metin, 2007 yılında düzenlenen 30. Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Konferansı'nda kabul edilerek Cenevre Sözleşmesi'ne taraf devletler tarafından onaylanmıştır.^[18]

Kabul edilen metin; hukuken bağlayıcılığı olmamasına rağmen uygulanabilir afet ilkelerini benimsemesi bakımından uluslararası ilk örnek olması, tüm ülkelerin küresel erişimine açık olması, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların ilkelerini kabul etmesi, uluslararası koordinasyon ve işbirliğini desteklemesi bakımından önemli görülmektedir.^[19]

II. IDRL: AMAÇ VE KAPSAMI

Temelde afetlere karşı yasal hazırlığı teşvik ederek insan savunmasızlığını azaltmayı amaçlayan IDRL Programının temel aktörü olan IFRC, üç alan üzerine yoğunlaşmaktadır: (i) afet hukuku konularında hükümetlere teknik yardım sunmak için Ulusal Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri ve diğer ortaklarla işbirliği yapmak; (ii) Ulusal derneklerin ve diğer paydaşların afet hukuku konusundaki kapasitelerini geliştirmek ve (iii) yaygınlaştırma, savunuculuk ve araştırma şeklindeki faaliyetleri gerçekleştirmek.^[20] IDRL düzenlemeleri, afet sonrası süreçlerde ortaya çıkan koordinasyon ve işbirliğine yönelik sorunların engellenmesini amaçlamaktadır. Bu sorunların çözülmesinde devletlerin ve

[18] "Council Of Delegates of the International Red Cross and Red Crescent Movement," IFRC, erişim 23 Haziran 2023, https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_1108.pdf.

[19] F. Z. Giustiniani, "The Works of the International Law Commission on Protection of Persons in the Event of Disasters A Critical Appraisal," içinde *International Disaster Response Law*, ed. Andrea de Guttry, Marco Gestri ve Gabriella Venturini (Hague: Asser Press. 2012). 67.

[20] IFRC, *International Disaster Response Laws, Rules and Principles (IDRL) in Vanuatu*. (Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2020).

uluslararası örgütlerin mevzuat yönünden güçlendirilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır.^[21] IDRL hükümlerinde 4 temel ilke belirlenmiştir.^[22]

- *Afetlerde Yerel Aktörlerin Birincil Sorumluluğu:* Yerel yönetimler, bölgesel kalkınma ajansları, sivil toplum kuruluşları gibi yerel aktörler afet sonrası süreçte birincil düzeyde sorumludur. Yerel düzeyde faaliyette bulunan birimler merkezi hükümet ile çalışmalar gerçekleştirerek afet kaynaklı zararların en aza indirilmesini sağlamalıdır.
- *Uluslararası Yardım Kuruluşlarının Sorumlulukları:* İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay gibi uluslararası yardım kuruluşlarının etkin, verimli, hızlı müdahale ve tarafsızlık ilkelerine uyması konusunda sorumlulukları bulunmaktadır.
- *Yasal Altyapının Geliştirilmesi:* Uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluşların alanda etkin bir şekilde çalışabilmesi için afet mevzuatının geliştirilmesi gerekmektedir. Yardım personelinin olay yerine hızlı şekilde ulaşmasının önündeki bürokratik engellerin azaltılması, gümrük kaynaklı geçiş sorunlarının en aza indirilmesi, paydaşlar arasındaki işbirliğinin kapsam ve sınırlarının net bir şekilde çizilmesi yasal altyapının geliştirilmesiyle olacaktır.
- *Yasal Kolaylıkların Belli Şartlara Bağlanması:* Özellikle uluslararası kuruluşların gerçekleştireceği yardım faaliyetlerinde kolaylıklar sağlanması önemli görülmektedir. Ancak bu yasal kolaylıkların belli şartlar dâhilinde yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Afet durumlarının öncesi – sırası ve sonrası şeklinde planlanması ve performans göstergelerine yer verilmesi bu şartlar arasında yer almaktadır.

IDRL Programı'nın üç genel hedefi bulunmaktadır: (i) geçerli normatif standartlar konusundaki farkındalığı artırmak ve bunların etkili bir şekilde uygulanmasını teşvik etmek; (ii) ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde mevcut düzenleyici yapılardaki boşlukları ve zayıflıkları belirlemek ve (iii)

[21] "Law and Disaster Preparedness and Response Literature Review," IFRC, erişim 23 Haziran 2023, <https://reliefweb.int/report/world/law-and-disaster-preparedness-and-response-literature-review>.

[22] IFRC, *Introduction to The Guidelines for the Domestic Facilitation and Regulation of International Disaster Relief and Initial Recovery Assistance*, (Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2017).

çözüm bulma konusunda diyalogu teşvik etmek. Anılan hedefler doğrultusunda uluslararası afet müdahalesini yöneten mevcut normlar ve standartlar hakkında farkındalığı artırmayı ve afetlerle mücadelenin kolaylaştırılması, koordinasyonu ve düzenlenmesi ile ilgili uluslararası, bölgesel ve ulusal yasa, kural ve ilkelerin çerçevesini güçlendirmeyi kapsayan IDRL Programının diğer amaçları ise genel olarak şu şekilde sayılabilir: Felaketlere uluslararası müdahalede bulunmak; insani müdahale aktörleri, afet yöneticileri ve politika yapımcılardan oluşan yasal ve politika araçlarına erişimi kolaylaştırmak; mevcut IDRL araçlarının uygulanmasını teşvik etmek ve içeriklerini insani müdahale aktörleri için somut hale getirmek; ülkelerin afet yönetiminin yasal ve politika çerçevesini güçlendirmeye ilişkin olarak hükümetlere yardımcı olmak; mevcut IDRL araçlarında ele alınmamış sorunları tespit etmek ve çözüm bulma konusunda diyalogu kolaylaştırmaktır. Bu kapsamda IDRL Programının odak noktası, teknolojik, kimyasal ve biyolojik afetlerin yanı sıra farklı afet türleri ile ilgili uluslararası müdahaleden kaynaklanan yasal konular olacaktır.^[23]

III. ULUSLARARASI AFET HUKUKUNA YÖNELİK GETİRİLEN ELEŞTİRİLER VE ÖNERİLER

IDRL düzenlemeleri, uluslararası afet yardımlarının yürütülmesine ilişkin faaliyetleri kapsamaktadır. Uluslararası müdahale gerektiren afet ve kriz durumları sonrasında; afet hukukunun en iyi nasıl işletilebileceği, yardımların etkinliğini azaltan bürokratik engellerin nasıl azaltılacağı ve uluslararası yardımın nasıl organize edileceğine ilişkin yöntemleri araştırmaktadır.^[24] Bu hedefler doğrultusunda faaliyette bulunurken uygulamada çeşitli sorunların ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

A) SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPISAL SORUNLARI VE KOORDİNASYON EKSİKLİĞİ

1994 yılında Japonya'nın Yokohama kentinde düzenlenen Doğal Afetler Azaltma Konferansı'nda kabul edilen "Yokohama Stratejisi ve Güvenli

[23] I.B.R. Supancana, "Conference on Space Law and Space Applications for Disaster Management in the Asia Pacific Region" içinde *International Disaster Response Law, Rules and Principles (IDRL) Programme of the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies* (Chiang Mai: IFRC, 2007), 76.

[24] Fatma Neval Genç, *Afet Yönetimi*, (Ankara: Nobel, 2021), 80.

Bir Dünya için Eylem Planı” afet süreçlerinde sivil toplum kuruluşlarının önemini vurgulandığı uluslararası hukuki bir metindir. Bu stratejide, sivil toplum örgütlerinin afet konusundaki müzakerelere ve mevzuat geliştirme çalışmalarına katılması gerekliliği ifade edilmiştir. Afet yönetiminde güncel gelişmelerin takip edilmesinin önemi vurgulanmış sivil toplum kuruluşlarından kurumsal ilerleme raporlarını hazırlamalarına ilişkin hükümler kabul edilmiştir.^[25]

Yokohama Stratejisinin ardından 2005 yılında Hyogo kentinde düzenlenen Dünya Afet Azaltma Konferansı’nda kabul edilen HYOGO Eylem Çerçevesi’nde de sivil toplum kuruluşlarına çeşitli görev ve sorumluluklar yükleyen hükümler kabul edilmiştir. Bu hükümler şu şekilde özetlenebilir:^[26]

- Afet kaynaklı risklerin azaltılmasında sivil toplum kuruluşları; devletler, uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, finans kurumları gibi paydaşlarla iş birliği halinde çalışmalıdır.
- Tüm devletler, afet riskinin azaltılmasında ve uluslararası araçların kullanılmasında sivil toplum kuruluşlarının mali ve beşerî kapasitelerini göz önüne almalıdır. Sivil toplum kuruluşlarına kapasitelerini aşan görev ve sorumluluklar yüklenmemelidir.
- Gönüllüler ve toplum temelli kurumlar dâhil olmak üzere sivil toplum örgütleri afetlerde dirençliliğin artırılması için uluslararası çalışmalar gerçekleştirmelidir.

IDRL, Yokohoma ve Hyogo Eylem Planları’nın düşünsel altyapısı üzerine kurulu ilkeler bütünüdür. IDRL ilkelerinin kabul edilmesinde öncü olan aktörün bir sivil toplum örgütü olması ve eylem planlarının getirdiği kazanımlar nedeniyle yönergelerde sivil paydaşlara önem verildiği ve çeşitli sorumluluklar yüklendiği görülmektedir. IDRL’ye ilişkin rehber belgeler afet kaynaklı kriz durumlarında yerel aktörlerin destekleyici rol oynaması,

[25] “Yokohama Strategy and Plan of Action for a Safer World,” EIRD, erişim 25 Mart 2023, <https://www.eird.org/fulltext/Yokohama-strategy/Yokohama%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20for%20a%20Safer%20World.pdf>.

[26] “Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters,” ISDR, erişim 15 Mart 2023, https://www.preventionweb.net/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf.

karar alma süreçlerine ve işbirliğine ilişkin çalışmalara katılmasını önemli kabul eden hükümler içermektedir.^[27]

IDRL'nin mevcut yapısına yönelik getirilen ilk eleştiri, sivil toplum örgütleriyle bağlantılıdır. Afet kaynaklı risklerin önlenmesinde sivil toplum örgütleri başat aktörler arasında gösterilmektedir. Bu örgütler nicelik ve nitelik bağlamında son yıllarda büyük bir gelişim göstermişlerdir. Ancak afet sonrası kriz durumlarına müdahale süreçlerinde etkinliklerinin halen düşük olduğu ifade edilmektedir. Sivil toplum örgütlerinin üye ve aktör sayısındaki fazlalık bu durumun birincil nedenidir. Aktör sayısındaki fazlalık nedeniyle kriz durumlarında koordinasyon, iletişim ve bilgi paylaşımı alanlarında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar hizmetlerin etkin, verimli ve hızlı bir şekilde sunulmasını engellemektedir.^[28]

Sivil toplum örgütleri, arama kurtarma ekipleri, hükümetler ve yerel yönetim birimleri afet sonrası süreçte işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Özellikle gıda, su, sanitasyon ve barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında paydaşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon büyük bir önem taşımaktadır. Ancak çoğu sivil örgüt temel ihtiyaçların karşılanması konusunda yeterli uzmanlığa sahip olmayan ve sahayı bilmeyen gönüllü bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle afet bölgesinde yerel ortaklara ihtiyaç duyulmaktadır.^[29]

Sivil toplum örgütleri bünyesinde gönüllü olarak çalışan kişilerin eğitim bilgilerini ve yetkinliklerini içeren uluslararası bir veri tabanı bulunmamaktadır. Dokümantasyon eksikliği nedeniyle bilgilere hızlı bir şekilde erişilememektedir. Bu nedenle yöneticiler etkin ve hızlı kararlar alamamaktadır.^[30] Diğer bir sorun; farklı bireylerden oluşan ve katılım odaklı çalışan sivil

[27] “Model Act for the Facilitation and Regulation of International Disaster Relief and Initial Recovery Assistance,” IFRC, erişim 21 March 2023, <https://disasterlaw.ifrc.org/media/1772>.

[28] Isabelle Reinecke, “International Disaster Response Law and the Coordination of International Organisations,” *The ANU Undergraduate Research Journal* 2, (December, 2010): 152.

[29] Arjun Katoch, “The Responders’ Cauldron: The Uniqueness Of International Disaster Response,” *Journal of International Affairs* 59, no. 2 (Haziran, 2006): 159.

[30] Zoe Hillig and John Connell, “Social Capital in a Crisis: NGO Responses to the 2015 Nepalese Earthquakes,” *Asia Pacific Viewpoint* 59, no.3 (December, 2018): 317-321.

örgütlerde komuta ve işbirliği kuralları rasyonel bir şekilde işlememektedir.^[31] Kriz anında komuta eksikliği ve bireyler arasındaki çatışma durumları afetlere müdahale çalışmalarının etkinliğini azaltmaktadır.^[32] Sosyal kabullerin yaratmış olduğu engeller de sivil toplum örgütlerinin etkinliğini düşürmektedir. Afet kaynaklı kriz durumlarında bireyler daha şüpheli olmakta ve devlet kurumlarına daha yüksek güven duymaktadır. Yardımların ve diğer sosyal desteklerin devlet tarafından yapılmasını arzulamaktadır. Devlet dışındaki diğer örgütlere mesafeli davranılmakta ve daha az güven duyulmaktadır. Bu nedenle sivil toplum örgütlerinin yeteneklerine ve rollerine ön yargılı yaklaşılmaktadır.^[33]

IDRL ilkelerinin dünya genelinde etkili bir şekilde uygulanabilmesi sivil toplum örgütlerinin başarısına da bağlıdır. Bu nedenle afet öncesi, sırası ve sonrası süreçlerde faaliyet gösteren, kriz durumlarında da sahada çalışan sivil toplum örgütlerinin sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. İlk olarak IDRL kapsamında çalışacak sivil toplum personelinin koordinasyon konusunda eğitilmesi gerekmektedir. Koordinasyonun bir seçenek değil afet sonrası süreçlerde zorunlu bir unsur olduğu personele benimsetilmelidir. IDRL yönergelerinde komuta birliğini sağlama konusunda faydalı olacak kıdemli koordinatör, kıdemli ekip şefi gibi uygulamaların altyapısı oluşturulmalıdır. Bu sayede afet sonrası müdahale süreçlerinde çok aktörlü bu tip oluşumların koordinasyon sorunları ortadan kaldırılacaktır.^[34]

[31] Yi Lu and Jiuping Xu, “NGO Collaboration in Community Post-Disaster Reconstruction: Field Research Following the 2008 Wenchuan Earthquake in China,” *Disasters* 39, no.2 (November 2015): 269-75.

[32] Eun-Seon Park and Dong Keun Yoon, “The value of NGOs in Disaster Management and Governance in South Korea and Japan,” *International Journal of Disaster Risk Reduction* 69, (February, 2022): 10.

[33] Sanaz Sohrabizadeh vd., “Challenges and Barriers to the Participation of Non-Governmental Organizations (NGOs) in Flood Management: A Qualitative Study from Iran,” *Disaster Medicine and Public Health Preparedness* 17, (Haziran, 2023): 1-7.

[34] Reinecke, “International,” 153-54.

B) ESNEK HUKUK NORMLARINA DAYALI OLMASI VE YAPTIRIM MEKANİZMASI EKSİKLİĞİ

Esnek hukuk normları devletler ve/veya uluslararası örgütler tarafından oluşturulan taraf olunması durumunda uyulması zorunlu olmayan kurallar bütünüdür. Taraf devletleri hukuken zorlayıcı hükümler içermezler^[35]. Esnek hukuk kuralları, süreç içerisinde uyulması zorunlu hukuk normları oluşturmazlar.^[36] Ahlaki ve sosyal değerlerle ilgili olan ve uygulama gücü yönünden bağlayıcı olmayan bir özellik göstermektedir. Bu kuralları hazırlayan birimler de devletler nezdinde yasal olarak bağlayıcı bir güce sahip değildir. Bu nedenle ekonomik ve askeri gücü elinde bulunduran gelişmiş ülkeler esnek hukuk kurallarına uyum konusunda keyfi davranışlar gösterebilmektedir.^[37]

IDRL hükümlerinin önemli bir kısmı esnek hukuk kuralı özelliği göstermektedir.^[38] Bu kurallar iki grup altında toplanabilir. Birinci grup kurallar, doğal afetlerin önlenmesi ve afet riskinin azaltılmasına ilişkin strateji ve çerçeve planlarını kapsamaktadır. İkinci grup kurallar, sahada yardım olanaklarına ilişkin araçları içermektedir. Yerinden edilmiş ve hassas durumda olan kişilerin korunmasına ilişkin hükümler bu kapsamda değerlendirilmektedir. Afet riskinin azaltılması, kriz durumlarında faaliyet gösteren personele ilişkin hükümler ve stratejik planların hazırlanma süreçlerinin esnek hukuk normu olarak düzenlenmesi çeşitli eleştirilere konu olmaktadır.^[39]

Esnek hukuk kurallarına getirilen diğer bir eleştiri, uluslararası alanda görünür olmak isteyen devletlerin çıkarlarına hizmet edecek özellikte

[35] Julien Cazala, “Le Soft Law International Entre Inspiration et Aspiration,” *Revue Interdisciplinaire d’études Juridiques* 66, (January, 2011): 41.

[36] Malcolm Shaw, *Uluslararası Hukuk*, (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2018), 83.

[37] Ulrich Fastenrath, “Relative Normativity in International Law,” *European Journal of International Law* 4, no.3 (Ocak, 1993): 316.

[38] Kirsten Nakjavani Bookmiller, “Professional Standards and Legal Standard Setting,” *Vanderbilt Law Review* 48, no.4 (October, 2015): 958.

[39] Gabriella Venturini, “International Disaster Response Law,” içinde *International Disaster Response Law in Relation to Other Branches of International Law*, ed. Andrea de Guttry, Marco Gestri ve Gabriella Venturini (Hague: Asser Press, 2012), 53-55.

olmasıdır. Bu hukuk kuralları devletlerin çıkarlarına uygun olduğu ölçüde uygulanmaktadır. Bu nedenle; sözleşme metinlerinde kurallara uymayan ülkelere ilişkin bir yaptırım mekanizması öngörülmemiştir.^[40]

Literatürde yapılan çalışmalar esnek hukuk kurallarına dayalı olan, yaptırım mekanizması öngörülme-yen ve yaptırımı uygulayacak merkezi otoritenin belirlenmediği hukuki metinlere olan uyum düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Uyum düzeyinin düşüklüğü nedeniyle öngörülemezlik, belirsizlik ve hukuki istikrarın azalması gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, uluslararası uzlaşmalar tarafların iyi niyetine bırakılmaması gereken hukuki metinlerdir.^[41]

C) YARDIMCI AKTÖR MEKANİZMASI

Yardımcı aktör, afet sonrası süreçte felaket bölgesine maddi, aynı ve personel yardımında bulunan uluslararası yardım kuruluşunu, devleti veya yabancı bireyleri ifade eden bir kavramdır.^[42] IDRL hükümleri afetlerde yardımcı aktör mekanizmasına olanak tanımaktadır. Ancak yönergelerde yardımcı aktörlerin koordinasyonuna ilişkin kılavuz bulunmamaktadır. Bu nedenle etkilenen devletlere, kendi topraklarındaki uluslararası yardımı koordine etme yetkisi tanınmıştır. Yardımcı aktörlerin kriz durumlarında yerel yönetimler ve merkezi yönetimle birlikte hareket etme sorumluluğu bulunmaktadır. Yardımcı aktörlerin diğer yetki ve sorumlulukları da yönergelerde detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Afete müdahale süreçlerinde insan onuruna saygı gösterilmesi, tarafsızlık ilkelerine uygun davranılması, yardım önceliklerinin yalnızca ihtiyaçlar doğrultusunda planlanması, yardımların siyasi amaç güdülmeden yapılması, kadın, yaşlı, çocuk, engelli bireyler gibi savunmasız grupların ihtiyaçlarına öncelik verilmesi, örf ve geleneklere uygun

[40] Jan Klabbbers, “The Undesirability of Soft Law,” *Nordic Journal of International Law* 67, (1998): 381-91.

[41] Yasemin Kaya, *Uluslararası Çevre Anlaşmalarına Uyum Sorunu*, (Bursa: Ezgi, 2012).

[42] Marlies Hesselman and Lottie Lane, “Disasters and Non-State Actors –Human Rights-Based Approaches,” *Disaster Prevention and Management* 26, no. 5 (November, 2017): 527.

hareket edilmesi, faaliyetler ve finansmanlar konusunda şeffaf olunması gibi birtakım sorumluluklar verilmiştir.^[43]

Bir devletin dış yardım talep etmesi; ekonomik güçsüzlüğünü, yönetim zayıflığını ve kriz durumlarında dış kaynaklara bağımlılığını ortaya çıkarabileceği için uluslararası bir zayıflık göstergesi olarak görülmektedir. Bu nedenle ulusal hükümetler bu tip kapsamlı dış yardımlar alma konusunda çekingen davranabilmektedir.^[44]

Bu konuda verilecek önemli örneklerden birisi 2008 yılında Myanmar'da meydana gelen ve yaklaşık 80.000 kişinin hayatını kaybettiği kasırga sonrası hükümetin tutumudur. Myanmar, afet sonrası süreçte çok sayıda yardım çalışanını ve gazeteciyi kontrol etme imkânının zor olması, yabancı kültürel etkilere maruz kalarak toplumsal yozlaşmaya sebebiyet vereceği düşüncesi ve kalkınma hamlelerinin başarısızlığının ortaya çıkacağı düşüncesiyle dış yardım tekliflerini kabul etmemiştir.^[45]

Amerika Birleşik Devletleri'nin Katrina Kasırgası sonrası yardımların bir kısmını reddetmesi, Pakistan, Kenya, Hindistan hükümetlerinin dış yardıma karşı çıkması, Japonya'nın Kobe Depreminden sonra yardımları yavaş bir şekilde kabul etmesi diğer örnekler arasında yer almaktadır.^[46]

Uluslararası örneklerden de görüldüğü üzere yardımcı aktörlere ilişkin kapsamlı hükümler IDRL yönergelerinin uyum düzeyini düşürme riskini içerisinde barındırmaktadır. Yardımcı aktörler yönergelerin uygulanması

[43] British Red Cross, *Analysis of Law in the United Kingdom pertaining to Cross-Border Disaster Relief*, (London: British Institute Of International And Comparative Law, 2010), 104-105.

[44] Claire Clement, "International Disaster Response Laws, Rules, and Principles: A Pragmatic Approach to Strengthening International Disaster Response Mechanisms," içinde *The International Law of Disaster Relief*, ed.

David Caron, Michael Kelly ve Anastasia Telesetsky (New York: Cambridge University Press, 2014), 80.

[45] Andrew Selth, "Even Paranoids Have Enemies: Cyclone Nargis and Myanmar's Fears of Invasion," *Contemporary Southeast Asia* 30, no. 3 (Aralık, 2008): 391.

[46] Allison Carnegie ve Lindsay R. Dolan "The Effects of Rejecting Aid on Recipients' Reputations: Evidence From Natural Disaster Responses." *The Review of International Organizations* 16, no. 3 (Ağustos, 2021): 496.

konusunda destek sağlayıcı faaliyetler gerçekleştirmesi ve anlaşmaların geniş yelpazede yürütülmesi bakımından önemli görülse de bu mekanizma detaylı bir şekilde ele alınmamalıdır. Detaylı şartlar, kriz sürecinde gerekli duyulması durumunda yardıma ihtiyaç duyan devletler tarafından belirlenmelidir.

D) IDRL YÖNERGELERİYLE TARAF DEVLETLERİN İÇ HUKUK DÜZENLERİNİN FARKLI OLMASI

Taraf devletler ulusal hukuklarını IDRL ilkelerine uygun hale getirememişlerdir.^[47] Bu uyumsuzluk nedeniyle IDRL kurallarının etkinliği azalmaktadır. Örneğin, IDRL yönergelerine taraf Çin'de uluslararası afet yardımı için sınırdan geçme talebinde bulunan kurtarma personelinin geçişini düzenleyen kolaylaştırıcı kurallar iç hukuka yansıtılmamıştır. Sınırdan geçme talebinde bulunan yardım personeli bürokratik engellerle karşılaşabilmektedir. Afet kurtarma faaliyetlerine ilişkin yasal hükümler gümrük kanunu başta olmak üzere farklı mevzuat hükümlerine dağılmış bulunmaktadır. Bu durum karar alma süreçlerinde etkinliği azaltan nedenler arasında yer almaktadır. Çin hükümeti afet yönetimi evrelerinde Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların çabalarına değer vermekle birlikte IDRL uygulamalarında önemli aktörlerden birisi olarak görülen sivil toplum örgütlerine sınırlı yetki ve sorumluluk vermektedir.^[48] Çin'deki sivil örgütlerin IDRL çalışmalarına katılımının sınırlandırılması, uluslararası afet hukukunun çok paydaşlı yapısına ters düşmektedir.

Taraf devletler, IDRL ilkelerinin etkinliğinin sağlanması için farklı düzenlemeler arasındaki çatışmaları ortadan kaldırarak hükümleri iç hukuklarına yansıtmalıdır.^[49]

[47] Shibo Jiang, "International Disaster Response Law and Policy in China: Evolution, Problem and Resolution," *Chinese Journal of International Law* 12, no. 3 (Eylül, 2013): 460.

[48] Jiang, "International Disaster," 460.

[49] "International Law and National Frameworks," UN, erişim 27 Mart 2023, <https://www.un.org/esa/socdev/enable/discom101.htm#:~:text=There%20is%20no%20rule%20of,systems%20of%20the%20States%20Parties.>

SONUÇ

Doğal ve/veya insan kaynaklı afetler, gün geçtikçe daha yıkıcı sonuçlar ortaya çıkarmaya başlamıştır. Bu kriz durumlarına karşı toplumun sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak oldukça önemlidir. Afet sonrası süreçte toplumun acil ihtiyaçlarının karşılanması için hızlı, etkin ve koordineli bir şekilde hareket edilmesi gerekmektedir. Bu amacı gerçekleştirmek amacıyla uluslararası düzeyde afet hukuku geliştirme çalışmaları hız kazanmıştır. Bu konudaki modern çalışmalardan bir tanesi de Uluslararası Afet Hukuku (IDRL) projesidir. Kızılay ve Kızıllaç Dernekleri tarafından uygulamaya konulmuş olan proje konusunda Türkiye’de çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır.

IDRL; afet mağdurlarına sosyoekonomik yönden yardımda bulunma, insan kaybını önleme, afet hukukunda standartlaşmayı sağlama, uluslararası işbirliğini artırma gibi konularda temel ilkeler belirleyerek krizlere etkin bir şekilde müdahale edilmesini sağlayıcı tedbirlerin sınırlarını çizmektedir. Çalışmada, IDRL tedbirlerinin uygulanma süreçlerinde ortaya çıkan eksikliklerin giderilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının yapısal sorunları ve koordinasyon eksiklikleri ilgili sorunlardan birisidir. Bu kuruluşlar afete bağlı risklerin önlenmesinde öncü bir aktör olarak görülmesine rağmen, afet sonrası kriz müdahalelerindeki etkinlikleri düşük olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir sorun, IDRL ilkelerinin esnek hukuk kuralı özelliği göstermesidir. Bu nedenle kabul edilen ilkelere olan uyum düzeyi konusunda ülkeler arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Uyum sorununun uzun yıllardan bu yana çözülemediği düşünüldüğünde bu konuyu tarafların iyi niyetine bırakmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bilgi paylaşımında etkinlik ve raporlama usulünün şeffaflık ilkelerine uygun bir şekilde kullanılması uyum sorununu ortadan kaldıracakı düşünülmektedir. Yardımcı aktör uygulaması da devletlerin egemenlik ilkesine zarar vereceği düşüncesi nedeniyle etkinliği azaltmaktadır. ABD, Japonya, Hindistan gibi afet riski yüksek ülkeler dış yardım tekliflerinin büyük çoğunluğunu geri çevirmektedir. Kabul edilen ilkelerin hem haklar listesine doğrudan aktarılması hem de konudaki yasal engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

IDRL ilkeleri mevcut sorunların çözülmesi durumunda uzun vadede afetlerin etkilerini en aza indirmek ve insanların yaşamlarını afetlere karşı dirençli hale getirilmesi için önemli araç olabilecek mahiyettedir.

KAYNAKLAR

- Albayrak, Gökhan. “Afetten Etkilenen Devletin İnsani Yardımlara Keyfi Olarak Rıza Göstermemesi Sorunu: Uluslararası Hukuk Açısından Myanmar Nargiz Kasırgası Örneği.” *TBB Dergisi* 146, (Haziran, 2020): 55-76.
- Bannon, Victoria. *International Disaster Response Laws (IDRL) Project Report 2002-2003*. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, December 2003.
- Bookmiller, Kirsten Nakjavani. “Professional Standards and Legal Standard Setting.” *Vanderbilt Law Review* 48, no.4 (October, 2015): 957-984.
- British Red Cross. *Analysis of Law in the United Kingdom pertaining to Cross-Border Disaster Relief*. London: British Institute of International and Comparative Law, 2010.
- Carnegie, Allison ve Dolan, Lindsay R. “The Effects of Rejecting Aid on Recipients” Reputations: Evidence From Natural Disaster Responses.” *The Review of International Organizations* 16, no. 3 (Ağustos, 2021): 495-519. <https://doi.org/10.1007/s11558-020-09393-y>
- Cazala, Julien. “Le Soft Law International Entre Inspiration et Aspiration,” *Revue Interdisciplinaire d'études Juridiques* 66, (January, 2011): 41-84.
- Clement, Claire. “International Disaster Response Laws, Rules, and Principles: A Pragmatic Approach to Strengthening International Disaster Response Mechanisms.” içinde *The International Law of Disaster Relief*, Editörler David Caron, Michael Kelly ve Anastasia Telesetsky, 67-88. New York: Cambridge University Press, 2014.
- CRED. *Human Cost of Disaster An Overview of the Last 20 Years 2000-2019*. Brussels: United Nations, 2020.
- de Guttry, Andrea. “International Disaster Response Law.” içinde *Surveying the Law*, Editörler Andrea de Guttry, Marco Gestri ve Gabriella Venturini, (Hague: Asser Press, 2012), 3-44.

- EIRD. “Yokohama Strategy and Plan of Action for a Safer World.” Erişim 25 Mart 2023. <https://www.eird.org/fulltext/Yokohama-strategy/Yokohama%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20for%20a%20Safer%20World.pdf>.
- Farnham, John W. “Disaster and Emergency Communications Prior to Computers/Internet: a Review.” *Crit Care* 10, no.1 (Aralık 2006): 1-4. [doi.10.1186/cc3944](https://doi.org/10.1186/cc3944).
- Fastenrath, Ulrich. “Relative Normativity in International Law.” *European Journal of International Law* 4, no.3 (Ocak, 1993): 305-340. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.ejil.a035832>
- Fisher, David. “The Law of International Disaster Response: Overview and Ramifications for Military Actors.” *International Law Studies* 83, (Haziran 2008): 115-43.
- Genç, Fatma Neval. *Afet Yönetimi*. Ankara: Nobel, 2021.
- Giustiniani, F. Z. “The Works of the International Law Commission on Protection of Persons in the Event of Disasters A Critical Appraisal.” içinde *International Disaster Response Law*, Editörler Andrea de Guttry, Marco Gestri ve Gabriella Venturini, 65-74. Hague: Asser Press. 2012.
- Hesselman, Marlies and Lane, Lottie “Disasters and Non-State Actors –Human Rights-Based Approaches.” *Disaster Prevention and Management* 26, no. 5 (November, 2017): 526-539. [DOI 10.1108/DPM-07-2017-0174](https://doi.org/10.1108/DPM-07-2017-0174)
- Hillig, Zoe and Connell, John. “Social Capital in a Crisis: NGO Responses to the 2015 Nepalese Earthquakes.” *Asia Pacific Viewpoint* 59, no.3 (December, 2018): 309-22.
- ICRC. “The International Conferences of the Red Cross as a factor for the development of international humanitarian law and the cohesion of the International Red Cross and Red Crescent Movement.” ICRC, Erişim 22 Haziran 2023. <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/57jmr9.html>.
- IFRC. “Convention and Statute Establishing an International Relief Union.” Erişim 29 Mart 2023. <https://disasterlaw.ifrc.org/media/1277>.

- IFRC. “Council Of Delegates of the International Red Cross and Red Crescent Movement.” Erişim 23 Haziran 2023. https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_1108.pdf.
- IFRC. “Law and Disaster Preparedness and Response Literature Review.” Erişim 23 Haziran 2023, <https://reliefweb.int/report/world/law-and-disaster-preparedness-and-response-literature-review>.
- IFRC. “Model Act for the Facilitation and Regulation of International Disaster Relief and Initial Recovery Assistance.” Erişim 21 Mart 2023. <https://disasterlaw.ifrc.org/media/1772>.
- IFRC. *International Disaster Response Laws, Rules and Principles (IDRL) in Vanuatu*. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2020.
- IFRC. *Introduction to The Guidelines for the Domestic Facilitation and Regulation of International Disaster Relief and Initial Recovery Assistance*. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2017.
- ISDR. “Hyogo Framework for Action 2005-2015: Building the Resilience of Nations and Communities to Disasters.” Erişim 15 Mart 2023. https://www.preventionweb.net/files/1037_hyogoframeworkforactionenglish.pdf.
- Jiang, Shibo. “International Disaster Response Law and Policy in China: Evolution, Problem and Resolution.” *Chinese Journal of International Law* 12, no. 3 (Eylül, 2013): 455-65. <https://doi.org/10.1093/chinesejil/jmt031>
- Katoch, Arjun. “The Responders’ Cauldron: The Uniqueness Of International Disaster Response.” *Journal of International Affairs* 59 no. 2 (Haziran, 2006): 153-172.
- Kaya, Yasemin. *Uluslararası Çevre Anlaşmalarına Uyum Sorunu*. Bursa: Ezgi, 2012.
- Klabbers, Jan. “The Undesirability of Soft Law.” *Nordic Journal of International Law* 67, (1998): 381-91. [doi:10.1163/15718109820295741](https://doi.org/10.1163/15718109820295741)

- Lu, Yi and Xu, Jiuping. “NGO Collaboration in Community Post-Disaster Reconstruction: Field Research Following the 2008 Wenchuan Earthquake in China.” *Disasters* 39, no.2 (November 2015): 258-78.
- Our World In Data. “Natural Disasters.” Erişim 10 Mart 2023. <https://ourworldindata.org/natural-disasters>
- Park, Eun-Seon and Yoon Dong Keun. “The value of NGOs in disaster management and governance in South Korea and Japan.” *International Journal of Disaster Risk Reduction* 69, (February, 2022): 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2021.102739>
- Reinecke, Isabelle. “International Disaster Response Law and the Coordination of International Organisations.” *The ANU Undergraduate Research Journal* 2, (Aralık, 2010): 143-62. [10.22459/AURJ.02.2010.09](https://doi.org/10.22459/AURJ.02.2010.09)
- Selth, Andrew. “Even Paranoids Have Enemies: Cyclone Nargis and Myanmar’s Fears of Invasion.” *Contemporary Southeast Asia* 30, no. 3 (Aralık, 2008): 379-402. [DOI:10.1355/cs30-3b](https://doi.org/10.1355/cs30-3b)
- Shaw, Malcolm. *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2018.
- Smith, Peter Macalister. “The International Relief Union of 1932.” *Disasters* 5, no. 3 (Haziran, 1932): 147-54. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.1981.tb01098.x>
- Sohrabizadeh, Sanaz., Moghaddam, Parvin Shafiei., Zarnaqi, Bayram., Yousefian, Shiva., Pirani, Davoud., Sahebi, Ali., Ashtiani, Iman., Jahangiri, Katayoun. “Challenges and Barriers to the Participation of Non-Governmental Organizations (NGOs) in Flood Management: A Qualitative Study from Iran.” *Disaster Medicine and Public Health Preparedness* 17, (Haziran, 2023): 1-7. [doi: 10.1017/dmp.2022.123](https://doi.org/10.1017/dmp.2022.123)
- Supancana, I.B.R. “Conference on Space Law and Space Applications for Disaster Management in the Asia Pacific Region.” içinde “*International Disaster Response Law, Rules and Principles (IDRL) Programme of the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies*, 75-81. Chiang Mai: IFRC, 2007.

- UN. “International Law and National Frameworks.” Erişim 27 Mart 2023. <https://www.un.org/esa/socdev/enable/discom101.htm#:~:text=There%20is%20no%20rule%20of,systems%20of%20the%20States%20Parties.>
- Venturini, Gabriella. “International Disaster Response Law.” içinde *International Disaster Response Law in Relation to Other Branches of International Law*, Editörler. Andrea de Guttry, Marco Gestri ve Gabriella Venturini, 45-64. Hague: Asser Press, 2012.